

Публічна
версія

Що потрібно для розвитку цивільно-військового партнерства в Україні — погляд обох сторін

2025

3-10

01 Резюме, вступ та методологія дослідження

11-22

02 Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

23-35

03 Що впливає на цивільно-військову співпрацю

36-41

04 Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

42-50

05 Цивільно-військовий інфопростір українців

Публічна версія

51-58

06 Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

59-74

07 Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

→ Резюме, вступ та
методологія
дослідження

Два світи — одна реальність:
як взаємодіють цивільні та
військові

Що впливає на цивільно-
військову співпрацю

Погляд військових: як
змінились стосунки з
довосенним колом

Цивільно-військовий
інфопростір українців

Використання дронів та нових
технологій: сприйняття
українців

Майбутнє військових: плани на
службу, важливість адаптації
та інститут пам'яті

Резюме, вступ та методологія дослідження

Мілітаризація суспільства — це гарантія нашого майбутнього.

Вона вже відбувається на технічному, культурному та соціальному рівнях, формуючи нову реальність, у якій цивільні та військові мають ефективно взаємодіяти.

Це дослідження аналізує взаємодію цивільних і військових в Україні, її виклики та перспективи. Результати допоможуть краще зрозуміти динаміку співпраці та сприятимуть формуванню згуртованого суспільства, здатного протистояти будь-якому ворогу.

→ Резюме, вступ та
методологія
дослідження

Два світи — одна реальність:
як взаємодіють цивільні та
військові

Що впливає на цивільно-
військову співпрацю

Погляд військових: як
змінювались стосунки з
довоєнним колом

Цивільно-військовий
інфопростір українців

Використання дронів та нових
технологій: сприйняття
українців

Майбутнє військових: плани на
службу, важливість адаптації
та інститут пам'яті

→ Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з доведенням колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

→ Довіра та взаєморозуміння

97% опитаних цивільних українців довіряють військовим, які перебувають на фронті, проте відчувається загальна втома від війни, що впливає на рівень підтримки.

→ Бар'єри у спілкуванні

Військові часто стикаються з байдужістю та нерозумінням, а цивільних дратує різкість і закритість військових. Головний виклик — відкритий діалог і прийняття того, що всі переживають одну війну, але з різним досвідом.

→ Підтримка військових після служби

Багато демобілізованих військових не мають чіткого плану на майбутнє. 84% опитаних українців впевнені, що цивільні готові допомогти адаптуватися військовим.

→ Трансформація допомоги

Якщо на початку війни українці шукали різні способи підтримки, то зараз кожен діє у знайомій сфері, де може бути максимально корисним. Важливим чинником стало розуміння кінцевого бенефіціару допомоги та отримання результату.

→ Роль дронів та технологій

19% українців вважають, що роль дронів недооцінюють. Молодь найбільш активно підтримує технологічні рішення на фронті, бо розуміє, що інновації рятують людські життя.

→ Інформаційний простір українців

71% цивільних українців вважають, що достатньо поінформовані про проблеми військових. Більшість віддає перевагу інформації від самих військових через соцмережі, а не офіційні джерела.

→ Резюме, вступ та
методологія
дослідження

Два світи — одна реальність:
як взаємодіють цивільні та
військові

Що впливає на цивільно-
військову співпрацю

Погляд військових: як
змінювались стосунки з
довоєнним колом

Цивільно-військовий
інфопростір українців

Використання дронів та нових
технологій: сприйняття
українців

Майбутнє військових: плани на
службу, важливість адаптації
та інститут пам'яті

На початку повномасштабного вторгнення цивільно-військова співпраця (в народі — **«смік»**) стала одним із ключових факторів, що допомогли Україні вистояти. Це поняття походить від англійського **CIMIC (civil-military cooperation/relations)** — цивільно-військового співробітництва (ЦВС). В Україні термін став відомим із початком війни на Сході. У 2014 році в ЗСУ була створена структура ЦВС за стандартами НАТО.

Спочатку українське цивільно-військове співробітництво було зосереджене на миротворчих завданнях у зонах конфлікту. Але сьогодні ця взаємодія охоплює всі сфери життя — проекти, волонтерські ініціативи, громадські організації та цивільні спільноти, які підтримують військових тут і зараз.

Для команди «Спільноти Сталева Ластівка» було важливо дослідити саме цивільно-військове партнерство, адже воно **визначає майбутнє українського суспільства**. Військові та цивільні — дві невід'ємні частини одного цілого. Раніше таку модель співпраці було складно уявити, але вона стала **ною реальністю**. І наше завдання — тримати зв'язок з нею.

Цивільно-військове партнерство (civil-military cooperation/relations) — це співпраця між цивільними структурами (урядом, громадськими та волонтерськими організаціями, суспільством) і військовими для спільного вирішення завдань та подолання воєнних викликів. Яскравий приклад такої взаємодії можна побачити у США. Нині в умовах війни українське суспільство особливо гостро усвідомлює важливість цивільно-військового партнерства і вже має десятки успішних кейсів. Далі — більше.

→ Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Згуртованість військових та цивільних формує асиметричну відповідь ворогу, який постійно загрожуватиме країні. Ця синергія породжує кмітливі рішення.

→ Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Дослідити відносини цивільних та військових в Україні, а також визначити основні виклики та бар'єри у їхньому спілкуванні.

Результати допоможуть краще зрозуміти взаємини цих груп і сприятимуть розвитку цивільно-військового партнерства в Україні.

→ Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Дослідження провели ГО «Спільнота Сталева Ластівка», бюро соціальних проєктів Zagoriy Foundation та соціологічна компанія «Рейтинг».

Основними методами дослідження були: фокус-групи, глибинні інтерв'ю та телефонні інтерв'ю.

Цивільні

Якісна
частина

Учасники: українці 22–55 років

Період: 13 серпня – 10 листопада 2024 року
Проведено: 3 фокус-групи та 8 глибинних інтерв'юПеріод: 30 листопада 2024 року – 15 січня 2025 року
Проведено: 12 глибинних інтерв'юКількісна
частина

Учасники: українці 18+ з усієї України

Період: 2–4 жовтня 2024 року
Метод: телефонні інтерв'ю
Обсяг вибірки: 1600 осіб→ Резюме, вступ та
методологія
дослідженняДва світи — одна реальність:
як взаємодіють цивільні та
військовіЩо впливає на цивільно-
військову співпрацюПогляд військових: як
змінюються стосунки з
дововсним коломЦивільно-військовий
інфопростір українцівВикористання дронів та нових
технологій: сприйняття
українцівМайбутнє військових: плани на
службу, важливість адаптації
та інститут пан'яти

Військові

Якісна
частина

Учасники: українці 22–55 років

Період: вересень – листопад 2024 року
Проведено: 12 глибинних інтерв'ю

Резюме, вступ та методологія дослідження

→ Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєним колом

Цивільно-військовий інформапростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Найблинче військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Згідно з кількісним дослідженням, **97%** опитаних цивільних українців довіряють військовим на фронті. На другому місці — **82%** опитаних цивільних довіряють військовим у тилу.

Будь-які стосунки будуються на довірі та повазі — це їхня база і ґрунт.

Українці найбільше довіряють військовим, які воюють на передовій (серед опитаних — **97%** висловили довіру). Тилові військові та ветерани також мають високий рівень довіри.

Резюме, вступ та методологія дослідження

→ Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

важко відповісти

військовим на фронті

97%

1%

2%

не довіряють

військовим у тилу

82%

14%

4%

довіряють

ТЦК

37%

58%

5%

ветеранам

91%

4%

5%

Результати схожі й у питанні поваги до військових. Цивільні найбільше поважають тих, хто воює на фронті. На другому місці — військові, які служать у тилу, а найменшу повагу висловлюють представникам ТЦК.

Резюме, вступ та методологія дослідження

→ Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

92%

поважають військових,
які в зоні активних
бойових дій

70%

поважають військових,
які обіймають типові
посади

19%

поважають
представників
ТЦК та їхню
службу

91% опитаних українців зазначають, що мають друзів або знайомих серед військових. Серед них, **70%** стверджують, що стосунки між ними та друзями, які служать в Силах оборони, покращились.

Резюме, вступ та методологія дослідження

→ Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довоєним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Чи є у вас друзі або знайомі на війні?

90%

є друзі, знайомі на війні

Як змінились стосунки між вами і тими, хто служить?

70%

5%

25%

між цивільними та ВС

не змінились

погіршились

покращились

Кількісні дослідження показали, що українці найчастіше характеризують військових такими позитивними рисами, як патріотизм (38%), відданість (29%) та відвага (28%). Серед негативних рис виділяють емоційну нестабільність (44%), труднощі з адаптацією (34%) та відлюдкуватість (34%).

Резюме, вступ та методологія дослідження

→ Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довоєнним колом

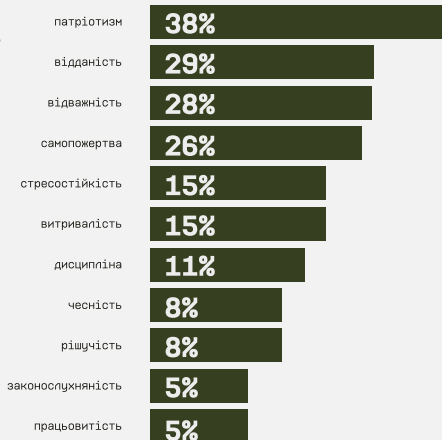
Цивільно-військовий інформапростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Найбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Які з цих позитивних рис найкраще характеризують військових?

позитивні риси

Цивільні мають сформоване уявлення про військових: з одного боку — патріотизм і відданість, з іншого — емоційна нестабільність. Найчастіше їх асоціюють із мужністю, самопожертвою та любов'ю до країни. Водночас серед недоліків виділяють емоційну нестабільність, труднощі з адаптацією та закритість.

Українці також зазначають, що **образ військового вже не такий позитивний і героїчний**, як на початку, адже тепер він асоціюється більше зі втомою та зневірою.

Які з цих негативних рис можуть характеризувати військових?

Резюме, вступ та методологія дослідження

→ Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інформаційний простір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Найбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

негативні риси

емоційна
нестабільність

44%

нездатність
адаптуватися

34%

відлюдкуватість

34%

байдужість

14%

жорстокість

11%

скхильність до
насильства

11%

нечесність

8%

Під час інтерв'ю багато військових відзначили зміну ставлення цивільних. Якщо на початку повномасштабного вторгнення їх сприймали як героїв, то у 2024 році більше відчувається байдужість.

Резюме, вступ та методологія дослідження

→ Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

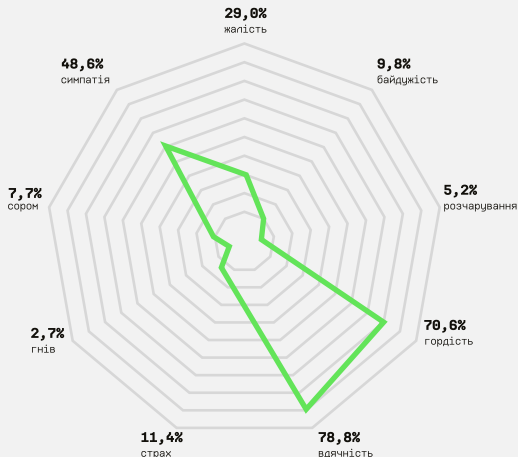
Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та Інститут пам'яті

Ставлення цивільних часто **залежить від того, який мають вигляд і як поведуться військові.**

Якщо людина має ознаки втоми чи травм, це викликає повагу та співчуття. Натомість молоді та здорові військові, особливо ті, хто має дорогі речі (наприклад, автомобіль), можуть викликати заздрість чи упередження. Українці мають упередження, що такі військові не служать по-справжньому, а лише прикидаються і користуються привілеями.

Що ви відчуваєте, зустрічаючи військових на вулиці?

Українці вважають, що після повернення з фронту військові найчастіше відчувають розчарування (52,7%) та вдячність (29,8%). Розчарування, на їхню думку, пов'язане з ухиленням від служби, недостатньою підтримкою фронту та байдужістю до війни. Вдячність же викликають волонтерство та активність окремих людей.

Резюме, вступ та методологія дослідження

→ Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довоюним колом

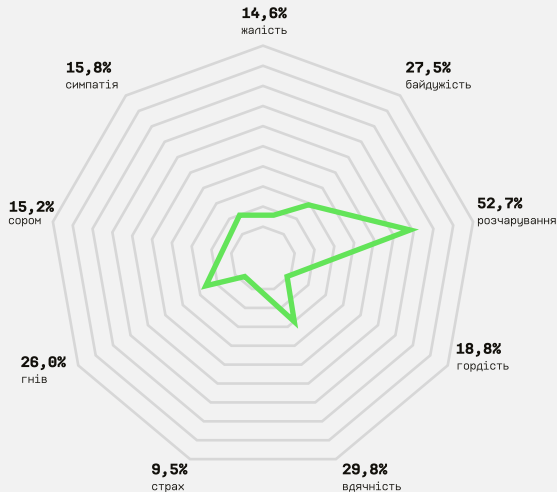
Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Опитані українці вважають, що військовим після фронту важко налагоджувати зв'язок з цивільними. Причиною цього, на їхню думку, є розчарування в цивільних через небажання служити, недоречні питання або коментарі та байдужість до війни.

Що, на вашу думку, відчувають військові до цивільних після повернення з фронту?

Цікаво, що почуття, які, на думку цивільних, переживають військові, насправді збігаються з реальністю. Під час глибинних інтерв'ю військові найчастіше говорили про **розчарування** цивільними.

Найбільше військових обурює **байдужість** цивільних та ситуації, коли хтось відкрито пишається тим, що уникнув служби.

Резюме, вступ та методологія дослідження

→ Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Найбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Резюме, вступ та методологія дослідження

→ Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довіреним колом

Цивільно-військовий інформаційний простір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Найближче майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Найстрашніше — байдужість, вмотивована хибною думкою «то мене не обходить». Хай хтось, тільки не я. Бо мені страшно. Це відмова, щоб не покинути свою зону умовного комфорту. Бо коли ми закінчимося, російський автомат може націлитись на того, хто ховався.

[Мінометник, механізована бригада, 53 роки]

Пасіонарні українці бачать загрозу в байдужості суспільства та **звиканні до війни**. Вони непокояться, що пасивність і відстороненість можуть послабити підтримку фронту й поставити під загрозу перемогу України.

Резюме, вступ та методологія дослідження

→ Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інформаційний простір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Самоусунення — це та крайність, якої я боюсь. Бо наслідки дуже болючі будуть. Коли ти уявляєш, що чогось не існує, а це дуже навіть існує, і летить тобі на голову, то воно тебе все одно вб'є. Навіть попри те, що ти уявляв, що цього немає. Це не міфічна історія, це те, що нас чекає, якщо ми самоусунемось.

[Денис, цивільний, 26 років, Хмельницький]

Реальність не можна ігнорувати.

Резюме, вступ та методологія дослідження

→ Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Це реальна загроза, яку не можна ігнорувати. Це як стояти під вулканом, з якого тече лава і не бачити загрози. І говорити, що це така гарна гора. Але воно ж б'є зараз.

[Ігор, цивільний, 30 років, Дніпро]

Найбільше це розуміють пасіонарні українці віком 18-40 років.

Якщо ми хочемо зрозуміти військових і наблизитися, треба сприймати все, що тобі дається. Як погану інформацію, так і хорошу. Не можна чогось уникати.

[Анна, цивільна, 18 років, Київ]

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

→ Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довоєнним часом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

54%

українців вважають, що непорозуміння між військовими та цивільними — це реальна проблема, яку не можна ігнорувати.

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

→ Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довоюєним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Найбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

важко відповісти

не проблема

проблема

86%

українців вважають, що є проблема у взаємодії та порозумінні між цивільними та представниками ТЦК.

54%

7%

1%

між цивільними та ВС

70%

26%

4%

між цивільними та ТЦК

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

→ Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Більшість українців вже не вірить у швидке завершення війни.

За результатами глибинних інтерв'ю, цивільним українцям важче сприймати теми про війну та військових, ніж у перший рік вторгнення. Люди частіше помічають втому серед знайомих, як серед цивільних, так і військових. На фронті й у тилу відчувається загальне виснаження та зневіра.

Військові теж відчувають цю втому серед цивільних, і вона прямо впливає на рівень підтримки та поваги до них.

Я приїздив до Києва кілька разів у 23-му році. У метро підходили жінки, дякували, бажали здоров'я. Коли вже у 24-му потрапив до Києва, то таких дружніх людей, які підходили, дякуючи, розповідаючи, що і в них брат чи хтось служить, уже немає.

Нині якщо ти у військовій формі, тебе бачать, але вже ніхто не підходить, тому що суспільство втомилося від війни.

[Військовий Сил спеціальних операцій, 37 років]

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

→ Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довіряваним колом

Цивільно-військовий інформапростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Найблинше військових: плани на службу, впливливість адаптації та інститут пам'яті

За кількісним опитуванням, українці найчастіше відчують вдячність (78,6%) і гордість (70,6%) під час зустрічей з військовими, найменше — відчують гнів і байдужість.

Військові теж відчують цю втому серед цивільних, і вона прямо впливає на рівень підтримки та поваги до них.

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

→ Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

2022 рік

Військових сприймали як героїв, яких підтримували та поважали.

2024 рік

Цей ентузіазм значно знизився.

Люди втомилися від війни, що проявляється у **байдужості чи зменшенні підтримки військових у публічних місцях.**

Мобілізація також ускладнює стосунки між цивільними та військовими. Деякі люди уникають військових, бо не завжди розрізняють їх і представників ТЦК.

Режим, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

→ Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довбосним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

«ТЦК-шників» дуже часто плутають з військовими і вважають, що вони теж є частиною військовослужбовців. Ніби вони однакові люди, тож їх порівнюють. Якщо ТЦК-шник себе так веде, то це поганий воєнний.

[Юлія, цивільна, 35 років, Дніпро]

Цивільних найчастіше дратують **певні аспекти поведінки військових** (наприклад, агресивність або сприйняття військовими себе як моральних авторитетів).

Військових найбільше обурює, що **стиль життя цивільних у тилю**, на їхню думку, часто ігнорує реалії війни.

Зазначені найпоширеніші відповіді під час глибинних інтерв'ю.

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

→ Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інформапростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

→ Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Основна причина непорозумінь — різниця життєвого досвіду.

Військові бачать жорстокість війни, тоді як цивільні часто залишаються поза цим контекстом.

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

→ Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Результат війни незрозумілий, але ми продовжуємо боротися за своїх.

Це поширена думка серед опитаних цивільних українців.

Нині на тлі зменшення відчуття загальнонаціональної єдності цивільні більше **зосереджуються на підтримці знайомих** і рідних військових. Замість масштабних ініціатив українці віддають перевагу локальним діям, де можна швидко побачити результат.

Пасіонарні українці продовжують збирати кошти, організовувати «гаражні» виробництва дронів, виходити на мітинги та допомагати військовим у спосіб, який для них уже звичний.

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

→ Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інформаційний простір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Я свою справу роблю не через країну.
Я роблю свою справу через конкретних людей. І про це кожен ранок говорю своїй команді. Коли ти не докрутив гайку, коли забув промазати болтик, це означає, що десь загинула людина. Якщо ти гарно зробив свою роботу — ти врятував життя. І кожний зібраний дрон — це все врятовані життя конкретних людей.

[Сергій, цивільний, 47 років, Київ]

У донатах теж **помітно підтримку «своїх»** — українці частіше донатять гроші знайомим, які збирають для війська, або конкретним військовим. Це підтверджує, наскільки важлива довіра до джерела зборів та чітке розуміння, кому й для чого призначена допомога.

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

→ Що впливає на цивільно-військову співпрацю

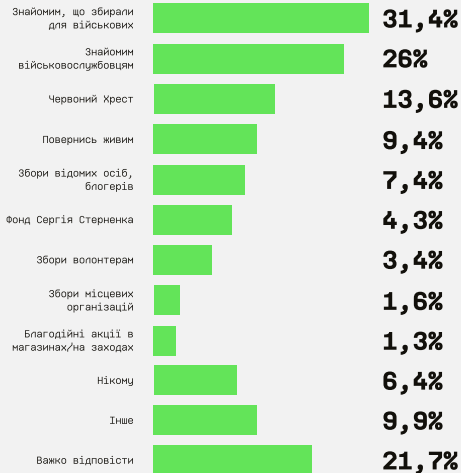
Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інформапростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Українці найчастіше донатять гроші людям, яких знають особисто: знайомим, що збирають для військових (31,4%), або знайомим військовослужбовцям (26%). Значно менше підтримують організації, як-от Червоний Хрест (13,6%) чи «Повернись живим» (9,4%). Це свідчить про важливість довіри до джерела збору та розуміння кінцевого бенефіціару.

Резюме, вступ та методологія дослідження

два світи — одна реальність:
як взаємодіють цивільні та військові

→ Що впливає на
цивільно-військову
співпрацю

Погляд військових: як
змінювались стосунки з
довоєнним колом

Цивільно-військовий
інфопростір українців

Використання дронів та нових
технологій: сприйняття
українців

Майбутнє військових: плани на
службу, важливість адаптації
та інститут пам'яті

Зараз я хочу мати роботу, яка створює для мене відчуття безпеки та впевненості. І використовувати інші свої ресурси для того, щоб бути корисною.

[Карина, цивільна, 29 років, Львів]

Я думала про плетіння сіток. Але зрозуміла, що мені простіше і зручніше задонатити, ніж витратити на це час. Грубо кажучи, працюючи, я заробляю гроші, які можу інвестувати в щось інше, у ті ж матеріали для сіток. Мій робочий час приносить гроші і потім конвертується в допомогу.

[Поліна, цивільна, 24 роки, Харків]

Важливим моментом для цивільних є **фідбек від військових** — це мотивує і далі захищати країну і додає впевненості, що їхня справа справді корисна.

Цивільні особливо цінують персоналізовані подяки: підписані прапори, мерч чи особисті речі від військових. Такі знаки вдячності мають для них особливу цінність і щиро розчулюють.

Фідбеки від військових — це окрема історія. У мене на стіні висить подяка, виглядає як шкільна грамота, але я знаю, що за цим стоїть і кожен раз, коли дивлюсь на неї — мені дуже тепло на душі. Я волонтеру певним чином і для них, і для себе. Тому що мені треба закрити свою потребу в створенні чогось корисного. Коли я бачу, що моя робота допомогла — це окремий вид катарсису.

[Дмитро, цивільний, 27 років, Ірпінь]

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

→ Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інформаційний простір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Погляд військових — як змінились стосунки з довоєнним колом

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

→ Погляд військових: як змінились стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Серед опитаних військових не було близьких, які категорично виступали проти їхньої служби у Силах оборони України. **Більшість ставилася з розумінням**, хоча партнери інколи висловлювали невдоволення, але активних закликів не служити не було.

Такий результат дослідження може пояснюватися тим, що опитування охопило переважно **добровольців, які почали службу у 2022 році**.

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

→ Погляд військових: як змінились стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пан'яті

У травні 21-го підписав контракт. Я зробив цей усвідомлений та зрозумілий вибір. Дружина та батьки були не в захваті від моєї ідеї йти служити за контрактом, але вони були поставлені просто перед подією, яка вже відбулась.

[Артилерист, 3-тя окрема штурмова бригада, 26 років]

Я поїхав [на фронт], за кілька днів доєднався старший брат до нашого підрозділу. Через два місяці доєднався батько, якому на той момент було 59 років. Ми всі втрьох служили у різних підрозділах. Я, батько і брат лише минулого року об'єдналися.

Тому для нас війна — це питання сімейної цінності. Усі друзі знають, що в нас максимальна залученість до цього. Мама з перших днів повномасштабного вторгнення допомагає пораненим козакам у львівському госпіталі.

[Оператор БПЛА, Сили безпілотних систем, 29 років]

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

→ Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інформапростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Зазначені
найпоширеніші
відповіді під час
глибинних інтерв'ю.

Резюме, вступ та методологія
дослідження

Два світи — одна реальність:
як взаємодіють цивільні та
військові

Що впливає на цивільно-
військову співпрацю

→ Погляд військових: як
змінюються стосунки з
довоєнним колом

Цивільно-військовий
інфопростір українців

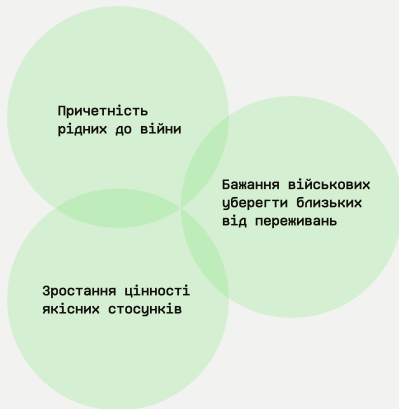
Використання дронів та нових
технологій: сприйняття
українців

Майбутнє військових: плани на
службу, важливість адаптації
та інститут пам'яті

Багато військових кажуть, що їхні стосунки з рідними та друзями після служби змінилися. Хтось втратив зв'язок з друзями, а в когось, навпаки, спілкування покращилось або набуло нового змісту.

Часто відновлюється спілкування з рідними і близькими (батьками, друзями), **хто теж на службі**. Такі розмови глибші й підтримують військових, бо «вони розуміють і переживають те саме».

На зміни у стосунках впливають різні фактори, зокрема:

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

→ Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Під час служби змінилось спілкування з родиною. Я був у піхоті, потім перевівся. Були бойові розпорядження, накази, виходи на «нулі». Близьким я старався не говорити, тільки брату міг сказати, щоб знав, що зі мною. Точно став більш закритим, не відчуваю, що є про що з ними поговорити. І не впевнений, чи мене зрозуміють взагалі.

[Артилерист, 3-тя окрема штурмова бригада, 26 років]

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

→ Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інформапростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Зрозуміло, що частина людей відсіялась. Хтось «спітляв» за кордон, а хтось виїхав нелегально. І для мене це точка неповернення у стосунках. Цікаво, яке місце для цих людей буде потім в Україні і на яке місце вони взагалі заслуговують.

[Оператор БПЛА, Сили безпілотних систем, 29 років]

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

→ Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Цивільно-військовий інфопростір українців

Опитування показало, що **65% українців** вважають, що образ військових у медіа відповідає їхнім власним спостереженням. Водночас **29%** вважають, що цей образ занадто ідеалізований і не відображає реальності.

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довоєнним колом

→ Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пан'яті

Медійний образ військових в українських ЗМІ загалом залишається позитивним, але українці відзначають, що з початку повномасштабного вторгнення він суттєво змінився. З ідеалістичного та натхненного образ став більш реалістичним: **військовий — це сильна, але втомлена людина**, яка переживає весь спектр емоцій, але і далі виконує свій обов'язок.

Наскільки образ чинних військовослужбовців, представлений в офіційних джерелах інформації, відповідає вашим особистим спостереженням?

На думку українців, за 2023-2024 роки медіа більше зосереджуються на потребах і проблемах військових, а не на їхніх подвигах і звитягах, як це було у 2022-му.

18+ вся Україна

важко відповісти

не відповідає

відповідає

Військовослужбовець — це зріз українського суспільства, тобто нас з вами. Робити з цього мильні бульбашки, тільки історії подвигів і досягнень розповідати, щоб очікувати якусь реакцію, погано. Треба, щоб держава дбала про військових, ветеранів і так, щоб вони були потрібні не лише під час військових дій.

[Вадим, цивільний, 37 років, Львів]

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довгою колом

→ Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Понад 70%

українців вважають, що цивільні
проінформовані про проблеми
військових.

Резюме, вступ та методологія
дослідження

Два світи — одна реальність:
як взаємодіють цивільні та
військові

Що впливає на цивільно-
військову співпрацю

Погляд військових: як
змінились стосунки з
довоєнним колом

→ **Цивільно-військовий
інфопростір українців**

Використання дронів та нових
технологій: сприйняття
українців

Майбутнє військових: плани на
службу, важливість адаптації
та інститут пам'яті

важко відповісти

не проінформовані

проінформовані

Понад 60%

вважають, що військовослужбовці
проінформовані про проблеми
цивільних.

71%

28%

1%

Цивільних

62%

32%

7%

Військовослужбовців (на думку цивільних)

За кількісним опитуванням, джерелами інформації цивільних про військових та їхні проблеми є близькі та знайомі (52%) і канали в Telegram (47%). Значно менше людей отримують інформацію з YouTube, особистого досвіду або телемарафону «Єдині новини».

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з доволеним колом

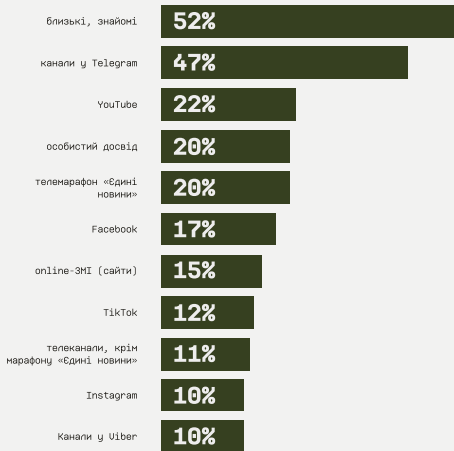
→ Цивільно-військовий інформаційний простір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Українці зараз **найменше дивляться телевізійний контент** а новини війська та проблеми військових найчастіше дізнаються через **Telegram і YouTube**.

Серед соцмереж найбільшу довіру викликає контент, який самі військові створюють про себе. Люди вірять такій інформації більше, бо вона здається чесною та максимально наближеною до реальності. До того ж ці відео та пости часто збігаються з тим образом військових, який формується у людей через особисті знайомства та соцмережі.

Більшість опитаних (66%) переконані, що агітаційні ролики, де військова служба показана з позитивного боку, корисні. Це свідчить про загальну підтримку подібної агітації серед українців.

Більшість українців переконані, що агітаційні ролики корисні, але вони ідеалізують реальність військової служби.

Родичі військових найбільше критикують ці ролики за надмірно позитивний посил.

Запит суспільства — на правдиві персоналізовані історії від самих військових.

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

→ **Цивільно-військовий інфопростір українців**

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Найбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Наскільки корисними є агітаційні ролики, у яких військова служба показана з позитивного боку?

18+ вся Україна

важко відповісти

не корисні

корисні

Українці також розглядають **найгірші сценарії** — повернення російських військ до Київщини, повну окупацію країни чи знищення рідного міста.

Пасіонарна молодь особливо готується до можливого загострення. Вони проходять вишколи, навчаються тактичній медицині, освоюють дрони та визначають свою майбутню роль на фронті.

Мені найближча парамедицина, тому що ти тоді найбільше долучений до фронту. І я вважаю, що це найсильніше рішення для мене. Бо насправді ти не можеш бути більше долученим до війни, ніж в моменті, коли ти або військовослужбовець, або лікуєш і рятуєш військовослужбовців.

[Дарина, цивільна, 21 рік, Київ]

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

→ Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Резюме, вступ та методологія дослідження

два світи — одна реальність:
як взаємодіють цивільні та
військові

Що впливає на цивільно-
військову співпрацю

Погляд військових: як
змінились стосунки з
дововеним колом

→ Цивільно-військовий
інфопростір українців

Використання дронів та нових
технологій: сприйняття
українців

Майбутнє військових: плани на
службу, важливість адаптації
та інститут пам'яті

Якщо ти знаєш і вмієш хоч щось, то це
плюс. Ти по факту є елементом, який вже
робить державу сильнішою. Базово можна
вивчити зв'язок, навчитись комунікувати
рацією за півтори тисячі гривень зі своїми
друзями. Бо у нас нема вибору і ми маємо
мінітаризуватись.

[Микита, цивільний, 29 років, Харків]

Найвідомішим військовим серед українців є Роберт Бровді («Мадяр») — його знають **48%** опитаних. Далі — Андрій Білецький (**41%**) та Денис Прокопенко («Редис») — **37%**. Також серед впізнаних — Євген Карась (**33%**) і Валерій Маркус (**31%**), хоча їх знають трохи менше.

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

→ Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

У середньому один українець знає хоча б 3 військових діячів. Найвідомішим військовим серед українців є **Роберт Бровді** «Мадяр», засновник і командир підрозділу «Птахи Мадяра» (нині 414-й окремий полк ударних безпілотних авіаційних систем).

На другому і третьому місці — командири **Андрій Білецький** (полковник, командир 3-ї окремої штурмової бригади) та **Денис Прокопенко** («Редис» (полковник Нацгвардії, командир 12-ої бригади спеціального призначення «Азов»).

Бровді Роберт (Мадяр)

48%

Білецький Андрій

41%

Денис Прокопенко
(Редис)

37%

Євген Карась

33%

Валерій Маркус

31%

Вадим Сухаревський

19%

Олександр Трепак

17%

Сергій Філімонов

16%

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

→ Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

19% українців вважають роль дронів і технологій на фронті недооціненою, **68% українців** вважають, що використання дронів відображає реальний запит і стан на фронті — їх застосовують у необхідній кількості. Найчастіше думку про недооціненість висловлює молодь **18-35 років**. На їхню думку, дрони це реальна альтернатива традиційній зброї для збереження життя.

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

→ Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Кожен п'ятий українець вважає, що роль технологій, зокрема дронів, на фронті недооцінюють. Таку думку найчастіше висловлює молодь 18-35 років.

Більшість українців підтримують використання безпілотників, бо це допомагає зменшити ризик для життя військових.

На вашу думку, перевага використання дронів на фронті є переоціненою, недооціненою чи відображає реальний стан?

18+ вся Україна

важко відповісти

переоцінені

відображають реальність

недооцінені

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

→ Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Знайомі безпосередньо беруть участь у застосуванні дронів. І це не тільки на території України. Для нас краще, аби пластмаса ламалась, аніж люди помирали. Цими силами реальніше добитись якихось результатів, аніж людськими життями.

[Вадим, цивільний, 37 років, Львів]

Для отримання інформації про нові технології найбільш популярним каналом є Telegram **[70% опитуваних використовує платформу]**, тоді як телебачення використовується значно рідше. У Telegram користувачі можуть дізнаватися про війну, технології й інновації як із загальних новинних, так і спеціалізованих каналів.

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

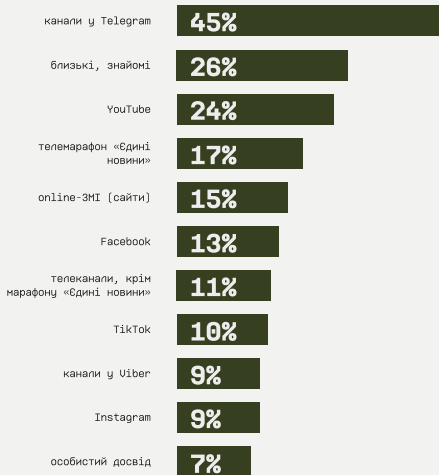
Погляд військових: як змінились стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інформаційний простір українців

→ Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Кількісні опитування українців показали, що найпопулярнішим джерелом інформації про інновації у війську є Telegram-канали — їх використовують **45%** опитаних. На другому місці — близькі та знайомі (**26%**), а третє місце посідає YouTube (**24%**). Інші джерела, як телерадіо «Єдині новини» (**17%**), інтернет-ЗМІ (**15%**) та Facebook (**13%**), використовуються значно рідше, а особистий досвід є найменш поширеним (**7%**).

**За інноваціями — майбутнє,
а допучитись можна вже сьогодні.**

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інформаційний простір українців

→ Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Опитані українці розуміють, що у ворога є кількісна перевага і в цій асиметричній війні шанс на перемогу збільшується з використанням технологій. Тепер можна застосовувати навички з комп'ютерних ігор та стратегій, але вже на реальному фронті.

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довгою війною

Цивільно-військовий інформпростір українців

→ Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Зараз можна грати в комп'ютерні ігри, стратегії в реальному часі, якщо дуже захотіти. Поїхав на Схід, відкрив програму на планшеті, от ти вже і великий стратег. Це можливість воювати головою.

[Сергій, цивільний, 47 років, Київ]

Зазначені найпоширеніші
відповіді під час
глибинних інтерв'ю.

**Кмітливі рішення
перемагають силу.**

Українці вірять, що сильного ворога можна перемогти завдяки винахідливості та кмітливості. На думку опитаних, це основна перевага українських військових на фронті.

Серед переваг також: захист свого дому, іноземна зброя та підтримка цивільних.

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

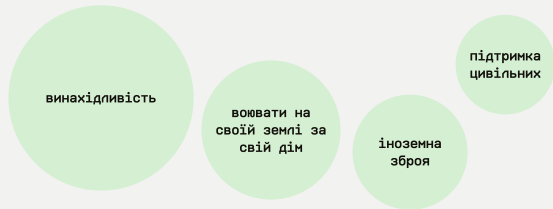
Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інформпростір українців

→ Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Яка основна перевага українських військових на фронті?

Резюме, вступ та методологія дослідження

два світи — одна реальність:
як взаємодіють цивільні та
військові

Що впливає на цивільно-
військову співпрацю

Погляд військових: як
змінювались стосунки з
договірним колом

Цивільно-військовий
інфопростір українців

→ Використання дронів та
нових технологій:
сприйняття українців

Майбутнє військових: плани на
службу, важливість адаптації
та інститут пам'яті

Винахідливість — наша перевага. Росія — це приклад рабської свідомості. Коли ти живеш у тоталітарній системі, яка просто форматує, то у тебе фантазія зникає. Фантазія і винахідливість існують тільки у демократичному суспільстві. Саме тому Росія, тоталітарна машина, може масштабувати, адаптувати, модернізувати, але вигадати щось з нуля не зможе.

[Микита, цивільний, 29 років, Харків]

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність:
як взаємодіють цивільні та
військові

Що впливає на цивільно-
військову співпрацю

Погляд військових: як
змінювались стосунки з
зовнішнім колом

Цивільно-військовий
інфопростір українців

Використання дронів та нових
технологій: сприйняття
українців

→ Майбутнє військових:
плани на службу,
важливість адаптації
та інститут пам'яті

Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Цивільні серед головних викликів для військових після служби називають психологічні розлади (65%) та проблеми з фізичним здоров'ям (57%). Також згадують труднощі з пошуком роботи (49%), низькі зарплати (49%) та оформлення пільг (50%). Рідше згадуються залежності (36%) та конфлікти в родині (30%).

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

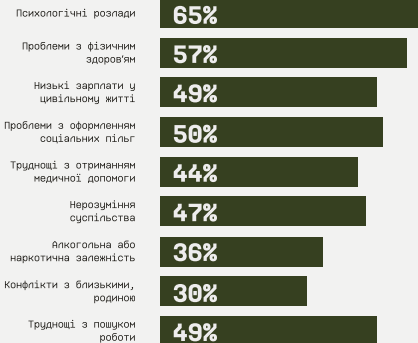
Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

➔ Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Серед майбутніх проблем демобілізованих військових найчастіше згадують психологічні розлади, проблеми зі здоров'ям і труднощі з пошуком роботи після служби. Водночас такі виклики, як нерозуміння суспільства, згадуються як серед поточних, так і серед майбутніх проблем.

На вашу думку, з якими проблемами зіткнуться військові після завершення служби?

Загалом суспільство акцентує **увагу на необхідності підтримки військових** як у вирішенні нагальних, так і майбутніх викликів.

Щоб уникнути більшості проблем у майбутньому військових, важливо інвестувати ресурси та час в їхню адаптацію. Адаптація важлива, бо **допомагає військовим повернутися до звичного ритму** — знайти роботу, навчатися, підтримувати стосунки з рідними. Якщо цього не буде, можуть виникати проблеми, які торкнуться не лише ветеранів, а й суспільства загалом.

Тому багато хто вважає, що вже зараз потрібно розвивати програми психологічної підтримки та реінтеграції.

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

→ Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довіреним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

→ Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Сьогодні важливо позбутися стереотипу, що військовий — це не людина. Насамперед це особистість із правами та обов'язками, а вже потім — військовий.

Одна з проблем сучасної української армії в тому, що ми не відійшли від радянських стереотипів, що військовий — це якась окрема істота.

[Бойовий медик, Десантно-штурмові війська України, 55 років]

І військові, і цивільні українці вважають, що **найбільший внесок у адаптацію військових готові зробити самі цивільні**. А от найменше, на їхню думку, до цього готова держава.

84%

українців вважають, що передусім саме цивільні готові сприяти адаптації демобілізованих військових.

24%

українців вважають, що держава готова займатись адаптацією ветеранів

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

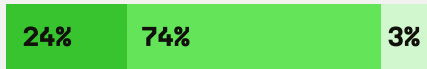
→ Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пан'яті

Як Ви гадаєте, чи готове українське суспільство до адаптації демобілізованих військових?

Як Ви гадаєте, чи готова держава до адаптації демобілізованих військових?

цивільні

державу

важко відповісти

ні

так

Один із проявів підтримки та поваги до військових — це жести вдячності. Цивільні українці позитивно ставляться до таких символів, як прикладання руки до серця.

Половина опитаних вважає, що ці **жести варто популяризувати**. Водночас дехто сумнівається, чи не буде зайва увага дратувати самих військових.

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

→ **Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті**

Чи потрібно запровадити традицію вдячності військовим?

однозначно так

50%

скоріше так

34%

важко відповісти

3%

скоріше ні

9%

однозначно ні

5%

49%

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довірливим колом

Цивільно-військовий інформпростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

→ Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Їхав на Донеччину, багато там їздив. І от я обперся на вікно, коли їхали, і дівчинка на вулиці помахала мені та сердечко пальцями зробила. Одразу усмішка з'явилась. Це такі цінні і дуже-дуже рідкісні моменти.

[Артилерист, 3-тя окрема штурмова бригада, 26 років]

67% цивільних респондентів

вважають, що держава не виконує свої
зобов'язання перед військовими, які
зараз служать

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

→ Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

важко відповісти

не виконує

виконує

Згідно з кількісним дослідженням, **97%** опитаних цивільних українців довіряють військовим на фронті.

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довіреним колом

Цивільно-військовий інформаційний простір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

→ Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Учасники фокус-груп добре розуміють, які пільги та можливості передбачені для військових і ветеранів.

Родичі військових кажуть, що підтримка від держави загалом є, але оформлення відбувається довго й без чіткої системи.

Найбільша проблема — нестача зрозумілої інформації:

люди не знають, які саме пільги їм доступні та як їх отримати.

95%
українців

впевнені, що пільги для військових потрібні вже зараз, а не після війни.

Ті, хто не має близьких у війську, частіше скептично ставляться до ситуації та вважають, що пільг недостатньо. Для них військові заслуговують на більше, і держава має переглянути свою політику підтримки.

95%

пільги потрібні зараз

4%

пільги після війни

Ще одна частина відповіді на питання «що далі?» — це **вибір між продовженням служби чи поверненням до цивільного життя.**

За результатами глибинних інтерв'ю з військовими — рішення залишитися в армії багато в чому залежить від досвіду. Якщо в родині є позитивний приклад служби або військовий зміг побудувати кар'єру, шанси продовжити службу зростають. Але серед рядових і сержантів багато тих, хто втомився і планує звільнитися після демобілізації.

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довгосянним колом

Цивільно-військовий інформаційний простір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

→ Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Я з сім'ї військових, тому це вже родинне ремесло. Я тут реалізовувався, і тому поки не бачу аргументів, щоб не продовжувати службу після демобілізації.

[Оператор БПЛА, Сили безпілотних систем, 29 років]

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інформаційний простір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

→ Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Далі служити не планую. І щойно з'явиться можливість я піду на демобілізацію. Одна причина, з якої виходять всі інші. Ця війна показала, що велика радянська армія воює проти маленької радянської армії, є дуже багато моментів, які не вирішені досі.

[Мінометник, механізована бригада, 53 роки]

У більшості військових **немає чітких планів після демобілізації**. Все залежатиме від соціально-економічної ситуації в країні.

Ті, хто мав успішну кар'єру до війни, планують повернутися до неї. Інші планують шукати нові професії або просто відпочити після служби.

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

→ Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Як кажуть військові, «будемо діяти відповідно до оперативної обстановки». Тобто змінювати професію буду за сприятливих умов в іншій сфері, а якщо буде нормальна зарплата, то навіть щось йти шукати.

[Артилерист, 3-тя окрема штурмова бригада, 26 років]

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінились стосунки з довоєнним колом

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

→ Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

Я повернуся до своєї педагогічної діяльності, бо я і медик, і педагог. Але медик я «ситуативно», як військово-зобов'язаний, а педагог — це все життя, тому повернуся до викладання.

[Бойовий медик, десантно-штурмові війська України, 55 років]

Водночас і військові, і цивільні стурбовані, що з часом їхні заслуги можуть недооцінювати. На думку цивільних, все залежить від того, як пройде адаптація після служби, чи буде держава сприяти освіті, зокрема **вивченню сучасної історії України**, і як суспільство вшановуватиме військових.

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність: як взаємодіють цивільні та військові

Що впливає на цивільно-військову співпрацю

Погляд військових: як змінилися стосунки з доволеними колами

Цивільно-військовий інфопростір українців

Використання дронів та нових технологій: сприйняття українців

→ Майбутнє військових: плани на службу, важливість адаптації та інститут пам'яті

У мене є 19-річні колеги. Вони навіть не знають, що таке Помаранчева революція. А через роки навіть ніхто не буде знати, що таке Майдан. І всі забудуть про війну. А це треба викладати, це треба показувати, щоб люди на прикладі минулого знали, що може бути в майбутньому.

[Світлана, цивільна, 31 рік, Львів]

Військові пам'ятають непростий досвід ветеранів АТО і налаштовані **досить песимістично** щодо свого майбутнього. Вони сподіваються на людяне ставлення, розуміння можливих фізичних і психічних труднощів та визнання їхньої роботи під час війни.

Нам не треба, щоб
кланялись чи щось
в такому дусі. Просто
нормальне відношення
як до людини.

[Мінометник, механізована бригада, 53 роки]

Думаю, що перший час будуть
пам'ятати, потім просто
забудуть. І я не буду навіть
ту «корочку» діставати, що був
учасником чи ще щось. Все
забудеться, все пройдеться.

[Артилерист, 3-тя окрема штурмова бригада, 26 років]

Резюме, вступ та методологія дослідження

Два світи — одна реальність:
як взаємодіють цивільні та
військові

Що впливає на цивільно-
військову співпрацю

Погляд військових: як
змінились стосунки з
довоєнним колом

Цивільно-військовий
інфопростір українців

Використання дронів та нових
технологій: сприйняття
українців

→ Майбутнє військових:
плани на службу,
важливість адаптації
та інститут пам'яті

Контакти

ГО «Спільнота Сталева
Пастівка»

info@steelswallow.org

спільнота
**СТАЛЕВА
ПАСТІВКА**